

ДОГОВІРНИЙ МЕХАНІЗМ АФРИКАНСЬКОЇ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖЕРТВ ВИМУШЕНОГО ПЕРЕМІЩЕННЯ

Роговик О.Д.,

аспірант кафедри міжнародного права

Львівський національний університет імені Івана Франка

У статті окреслені загальні особливості та елементи договірної системи захисту прав жертв вимушеного переміщення у Африканській системі захисту прав людини. Особлива увага приділена договірному механізму захисту прав внутрішньо переміщених осіб та біженців, а також аналізу регіональних міжнародно-правових актів щодо захисту цих категорій осіб у Африці.

Ключові слова: жертви вимушеного переміщення, внутрішньо переміщені особи, біженці, права людини, Африканська система захисту прав людини.

Роговик А.Д. / ДОГОВОРНОЙ МЕХАНИЗМ АФРИКАНСКОЙ СИСТЕМЫ ЗАЩИТЫ ПРАВ ЖЕРТВ ВЫНУЖДЕННОГО ПЕРЕМЕЩЕНИЯ / Львовский национальный университет им. И. Франко, Украина

В статье обозначены общие особенности и элементы договорного механизма защиты прав жертв вынужденного перемещения в Африканской системе защиты прав человека. Особое внимание уделено договорному механизму защиты прав внутренне перемещенных лиц и беженцев, а также анализу региональных международно-правовых актов по защите этих категорий лиц в Африке.

Ключевые слова: жертвы вынужденного перемещения, внутренне перемещенные лица, беженцы, права человека, Африканская система защиты прав человека.

Rohovyk O.D. / TREATY MECHANISM OF AFRICAN VICTIMS OF FORCED DISPLACEMENT RIGHTS PROTECTION SYSTEM / Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

The article outlines the general features and elements of the treaty mechanism of protection the rights of victims of forced displacement in African human rights protection system. Particular attention is paid to treaty mechanism of protection the rights of internally displaced persons and refugees, and analysis of international regional instruments for the protection of these categories of people in Africa is being analysed.

The role and analysis of the provisions of the Protocol on protection and assistance to persons displaced within the country to the Pact on Security, Stability and Development in the Great Lakes 2006, Kampala Convention for the protection of internally displaced persons in Africa and assistance 2009, Organization of African Unity Convention on specific aspects of refugee problems in Africa 1969, African Charter on Human and Peoples rights 1986 and other bilateral and multilateral agreements between African states are being highlighted in the respective article.

The article focuses on the problematic aspects regarding regulation of the rights of victims of forced displacement as well as duties of States on internally displaced persons, the correspondence of the concept of responsibility to protect with national sovereignty, barriers to protect the rights of internally displaced persons and the definition of refugee status, humanitarian asylum, the ineffectiveness of international and regional agreements to protect the rights of refugees, the problem of consolidation treaty mechanism of African protection system of victims of forced displacement. Special attention is paid to the analysis of progressive and innovative regional provisions of international legal acts in Africa to protect internally displaced persons and refugees.

Key words: victims of forced displacement, internally displaced persons, refugees, human rights, African human rights system.

У сучасній вітчизняній науці міжнародного права проблеми регіональної системи захисту прав людини у Африці ще не знайшли належного відображення. Особливо це стосується захисту прав окремих категорій осіб у рамках цієї системи. Дослідження договірної системи захисту прав жертв внутрішнього переміщення у рамках Африканської системи захисту прав людини є важливими як для визначення подальших напрямів розвитку системи в цілому, так і розвитку у Африці системи захисту прав внутрішньо переміщених осіб та біженців.

Окремі питання зазначеної проблематики досліджувалися у праці української дослідниці М. М. Сірант, а також працях зарубіжних науковців: Е. О. Авуку, Є. В. Кисельова, З. Ломо, О. Мілнер, Д. Муюзі, Р. Мюррей, Д. Окот-Огбо.

Мета статті полягає у здійсненні комплексного дослідження договірної системи захисту прав жертв вимушеного переміщення Африканської системи захисту прав людини.

Регіональне співробітництво, з одного боку, дозволяє або продублювати у рамках регіональної системи захисту прав людини положення універсальних міжнародно-правових актів, або сприяти (безпосередньо чи опосередковано) ефективному виконанню державами певного регіону положень зазначених універсальних міжнародних угод, а, з іншого, – регіональна співпраця сприяє підготовці та укладенню регіональних міжнародно-правових актів з урахуванням специфіки конкретного регіону, його політичних, правових та інших особливостей [1].

Поруч з тим у цій статті буде використано за основу підхід, згідно якого є дві категорії жертв вимушеного переміщення: біженці та вимушено переміщені особи.

До цих двох категорій також можна додати ще й категорію мігрантів, які за своєю природою також переміщуються вимушено [2, с. 180].

Серед основоположних документів в цій сфері слід назвати конвенцію ОАЄ про деякі аспекти проблем біженців в Африці 1969 року, Африканську Хартію прав людини та народів 1981 року (далі – АХПЛН) і Кампальську конвенцію про захист внутрішньо переміщених осіб в Африці та надання їм допомоги 2009 року.

Основою для Кампальської конвенції послужили Керівні принципи ООН щодо внутрішньо переміщених осіб 1998 року. До Конвенції увійшли основні положення міжнародного гуманітарного права, універсальних і регіональних угод з прав людини (АХПЛН, Декларації про гендерну рівність 2004 року, Протоколу про права жінок 2003 року, Африканської Хартії про права і добробут дитини 1999 року). За наслідками проведеної роботи Кампальська конвенція виявилась першою у світі комплексною регіональною угодою щодо захисту осіб, переміщених всередині країни [3, с. 47-48]. Правове становище внутрішньо переміщених осіб в Африці регулюється документами ООН, рекомендаціями регіональних міжнародних організацій (наприклад, АКПЛН, ОАЄ/АС, ЕКОВАС).

Вперше питання про регулювання правового статусу та надання допомоги внутрішньо переміщеним особам розглядалося на Міжнародній конференції з питання про тяжке становище біженців, репатріантів та переміщених осіб в Африці у 1988 році. Документом, що закладав основи правозахисного підходу до захисту внутрішньо переміщених осіб і надання їм допомоги можна назвати Керівні принципи з питання про переміщення осіб всередині країни, прийняті у 1998 році.

В якості регіональних міжнародних документів, що регулюють правове становище внутрішньо переміщених осіб і питання надання їм допомоги, можна також позначити Протокол з питання захисту внутрішньо переміщених осіб і надання їм допомоги до Декларації про мир, безпеку, демократію та розвиток в районі Великих озер 2006 року. Протокол з питання захисту внутрішньо переміщених осіб і надання їм допомоги містить положення, згідно з яким держави повинні «імплементувати Керівні принципи ООН 1998 року у законодавство держав-учасників і приймати пояснення до них, що буде розглядатись як їх тлумачення».

Кампальська конвенція містить перелік обов'язків держав щодо внутрішньо переміщених осіб («заборона довільного переміщення населення, забезпечення гуманності і людської гідності внутрішньо переміщених осіб, дотримання норм міжнародного гуманітарного права, включення державами своїх конвенційних зобов'язань в національне право шляхом прийняття або зміни законодавства і допомоги внутрішньо переміщеним особам»), обов'язки держав щодо стимулювання і створення умов для добровільного повернення, місцевої інтеграції, переміщення на стійкій основі», зобов'язання АС [4, с. 235-239].

Нова конвенція АС про надання захисту та допомоги особам, переміщеним всередині своїх країн у Африці, є першим правовим інструментом подібного роду в світі. 46 африканських держав одноголосно прийняли історичну конвенцію. В офіційній декларації на вищому рівні глави держав і урядів-членів АС вони взяли на себе зобов'язання вжити необхідних заходів, щоб «запобігти і зрештою викоринити насильницьке переміщення людей внаслідок конфліктів та природних катастроф». Президент Замбії, Р. Банда, після прийняття Конвенції зазначив: «Сьогодні ми просунулися на крок вперед у цій боротьбі, надавши юридичні підстави для захисту прав осіб, переміщених всередині країни. Перед нами стоїть завдання забезпечити особам, переміщеним усередині країни, можливість користуватися цими правами за допомогою реалізації положень Конвенції».

У преамбулі Конвенції підкреслюється необхідність «просування і зміцнення системи регіональних і національних заходів, здатних запобігти або пом'якшити, заборонити і викоринити глибинні причини внутрішнього переміщення населення, а також забезпечити довготривалі рішення». Політичний комісар АС Д. Д. Джойнер зазначила, що «прийняття цієї Конвенції є першим у своєму роді кроком, зробленим регіональною групою або організацією, унікальною, всебічною і недвозначною відповіддю на проблеми насильницького переміщення. Цей інструмент демонструє, що африканські лідери усвідомлюють труднощі, з якими стикаються переміщені особи, і готові, у міру можливості, покласти край їх стражданям».

Верховний комісар ООН у справах біженців, А. Гутерріш, заявив на заключній прес-конференції, що «це прояв у дії концепції відповідальності за надання захисту, яка демонструє, що національний суверенітет цілком порівняний з відповідальністю». Він також додав, що Конвенція служить нагадуванням про те, що відповідальність за захист власних громадян є, насамперед, обов'язком кожної окремої держави та виразом колективної відповідальності африканських країн [5].

Тоді як багато в чому проблеми, з якими стикаються внутрішньо переміщені особи, аналогічні тим, які відчувають біженці, міжнародно-правова відповідь на них поки залишається значно скромнішою. У цьому зв'язку необхідно відзначити два документи, що стали першими міжнародними договорами регіонального рівня.

Протокол 2006 року цікавий з кількох позицій. По-перше, цей документ є одним з елементів комплексного підходу до регіонального примирення і прогресу, що збільшує шанси досягнення довгострокових рішень.

По-друге, Протокол 2006 року став «унікальною моделлю правотворчості в міжнародному праві», оскільки він зобов'язує імплементувати Керівні принципи в законодавство держав-учасниць, перетворюючи тим самим «м'яке право» на юридичні зобов'язання (п. 3 ст. 6 Протоколу). По-третє, згідно п. 2 ст. 6 Протоколу держави-учасниці застосовують Пояснення до Керівних принципів як джерело тлумачення [6, с. 430-431].

У літературі Протокол 2006 року зазвичай називається «одним з перших» міжнародних договорів з внутрішнього переміщення, тоді як Кампальська конвенція 2009 року однозначно позначається як перший міжнародний договір, що охопив цілий континент в розглянутому відношенні. Поруч з тим Протокол 2006 року є не одним з перших, а першим міжнародним договором в цьому сенсі.

Оскільки Протокол 2006 року передбачає величезний обсяг роботи, який відповідні держави повинні здійснювати на внутрішньодержавному рівні, збір і систематизація даних про імплементування є надзвичайно затребуваними. На практиці ж держави субрегіону не володіють кадровим і фінансовим потенціалом для агрегування відповідних даних, а міжнародні міжурядові організації, що діють у цих країнах, не мають подібного роду мандатів. У цих умовах є надзвичайно важливим продовження досліджень щодо подальшого розкриття як значення і змісту Пакту 2006 року, так і заходів щодо його імплементування, що зробить можливим формулювання обґрунтованих висновків про ступінь ефективності обраної укладачами Пакту 2006 року моделі правового регулювання [7, с. 106-107].

Прийняття Кампальської конвенції було сприйнято з натхненням правозахисними організаціями, включаючи різні установи ООН. За змістом Кампальська конвенція надає менший захист від дискримінації, зважаючи перелік протиправних підстав для проведення відмінностей, і ставить ще, як мінімум, два значних питання. Вона приводить у життя доктрину «суверенітету як відповідальності»: у ній підкреслюється, де не діє одна держава, повинен діяти АС, що потребує подальшого різнобічного дослідження [6, с. 431].

Цей Договір вперше репрезентує регулювання усіх стандартів, що стосуються внутрішньо переміщених осіб. Також він підтверджує звернення до африканських держав з приводу того, що внутрішнє переміщення стає предметом міжнародно-правового регулювання, якщо воно неадекватно регулюється на національному рівні. Таким чином, Конвенція запроваджує для АС спеціальну відповідальність щодо підтримки державами-членами захисту допомоги внутрішньо переміщеним особам. Договір підтверджує право АС на втручання у справи щодо вчинення міжнародних злочинів проти внутрішньо переміщених осіб [8, с. 352-353].

Падіння колоніальної системи на Африканському континенті, а також численні збройні конфлікти, що виникли на території африканських держав одразу ж після цього викликали масові потоки біженців. За результатами ґрунтовної підготовчої роботи, проведеної в Аддис-Абебі під час Конференції з правових, економічних та соціальних аспектів африканських біженців у 1969 році було підписано Конвенцію щодо конкретних аспектів проблем біженців в Африці.

У п. 9 її Преамбули міститься безпосереднє посилення на Конвенцію 1951 року як «основний та універсальний документ, що визначає статус біженців», та заклик до всіх африканських держав якомога швидше приєднатися до цього міжнародно-правового акту, щоб забезпечити застосування його положень щодо всіх біженців на Африканському континенті (п. 10). Основною особливістю Конвенції ОАЄ 1969 року є розширене визначення поняття «біженець», сформульоване в п. 2 ст. 1. Зокрема, воно було доповнене вказівкою на нові обставини, які змушують особу стати біженцем («зовнішня агресія, окупація, іноземне панування або події, що серйозно порушують громадський порядок як у певній частині країни, так і в усій країні походження чи громадянської належності особи»).

Розширення в Конвенції ОАЄ 1969 року критеріїв щодо визначення статусу біженців є не випадковістю, а закономірністю, що відображає вкрай негативні для Африканського континенту реалії. Розширене визначення поняття «біженець» передбачає, що особи, які залишають свою країну внаслідок громадянських заворушень, насилля і війни, мають право претендувати на статус біженців у державах-учасницях Конвенції ОАЄ 1969 року незалежно від того, чи мають вони обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідування. Дійсно, у ситуаціях, коли життя, свобода чи безпека людини перебувають під загрозою, не має жодного значення, чи є ця загроза результатом переслідування чи іншої форми небезпеки.

На нашу думку, варто також відзначити ще такі позитивні риси Конвенції щодо конкретних аспектів проблем біженців в Африці 1969 року: по-перше, у Конвенції підкреслюється необхідність гуманітарного підходу до вирішення проблеми біженців (зазначається, що надання притулку є мирним і гуманітарним актом, і жодною державою-членом ОАЄ не повинно розглядатися як недружній акт зі сторони іншої країни (п. 2 ст. II)); по-друге, у Конвенції було зафіксовано загально визначений та основоположний принцип забезпечення добровільності репатріації біженців (п. 1 ст. V, п. 4 ст. V, п. 5 ст. V); по-третє, Конвенція не містить жодних положень, які б уможливили примусове повернення біженців у країни їх першого притулку з країн, де вони просили про надання притулку пізніше; по-четверте, Конвенція проголошує принцип заборони примусового повернення біженців чи їх вислання [1].

Визначення має бути вдосконалено до більш прийнятної до сьогоднішніх ситуацій, з якими стикаються біженці у Африці. Насилля, внутрішня агресія та масові порушення прав людини, що поєднані із загрозою життю чи свободі, цілком пояснюють обставини для набуття статусу біженця [9, с. 43].

Конвенція має додатковий характер до Конвенції ООН щодо біженців 1951 року, що є орієнтиром у праві біженців [10, с. 86]. Період прийняття Конвенції 1969 року щодо біженців вважається «золотим віком» притулку в Африці. Прийняття Конвенції ознаменувало офіційне оформлення «політики відкритих дверей», де «африканські країни з готовністю визнали права всіх, хто шукав безпеки», а кодифікація цих принципів показала ступінь африканського гостинності [11, с. 22]. Ерозія всезагальної необхідної африканської гостинності щодо біженців, що була предметом занепокоєння багато років, зараз є незаперечною. Політика стримування біженців була замінена на захист як головний пріоритет держав у Африці [9, с. 6].

Поверхневий аналіз Конвенції ОАЄ щодо біженців демонструє основну турботу її творців підтримати баланс між захистом біженців та запобіганням руйнуючим діям, вчиненим біженцями проти своєї держави. Цей баланс пояснює як сильні, так і слабкі сторони африканського режиму біженців [12, с. 455]. Африканські лідери підписали Хартію ОАЄ про права біженців та різні документи ООН, але ці документи залишаються в значній мірі неефективними. Африканські біженці часто опиняються в країнах, які знаходяться під впливом важкої економічної кризи, коли уряди не в змозі дотримуватися положень з прав людини, щодо яких вони дали свою згоду [13, с. 73].

Хоча більшість країн в Африці є учасниками міжнародних конвенцій щодо біженців, і, хоча Конвенція ОАЄ 1969 року щодо біженців накладає зобов'язання на договірні держави «докладати всіх зусиль відповідно до їх законодавства, для прийому біженців і забезпечення цих біженців, які з цілком обґрунтованих причин не можуть або не бажають повернутися в країну свого походження або громадянства», багато країн не ввели в дію необхідні інституційні та правові структури для реагування на потреби біженців. Відсутність внутрішнього законодавства для здійснення міжнародних договірних зобов'язань не

тільки «створює невизначеність щодо статусу біженців на національному та місцевому рівнях», але також пояснює, чому політика і практика урядів часто несумісні з міжнародними стандартами в галузі прав людини. Навіть там, де таке національне законодавство існує, багато що в ньому не відповідає нормам міжнародного права в галузі прав людини. Наприклад, закон щодо біженців в Уганді передбачає не тільки ізоляцію біженців, але також позбавляє їх майна без компенсації [14, с. 275].

Конвенція ОАЄ запроваджує три традиційні вирішення проблем біженців, а саме добровільне повернення, інтеграція чи натуралізація, а також переселення до третьої держави. Перше в більшій мірі залежить від політичної доброї волі влади держав походження, що передбачає прийняття демократичного рішення. Друге включає в себе етнічні та соціальні питання щодо врегулювання питання ксенофобських почуттів та глибоких образ [12, с. 459].

Цей Договір є вражаючою нормативною базою, але без підтримки національного законодавства для її здійснення. Коментуючи Конвенцію про статус біженців АС Р. Мюррей зазначає: «Варто відзначити Конвенцію ОАЄ як обмежену для діалогу і як якір для дії щодо захисту біженців у Африці [15, с. 14].

Завдяки своїй преамбулі, що містить посилання на «гуманітарний підхід», налагодження відносин між державами-членами є складовою структури передбачуваності, деполітизації, гуманітаризації та послідовності конструкції, що запроваджує Конвенція [9, с. 14].

Конвенція не регулює питання масового потоку біженців і процедури для визначення того, хто є біженцем. Крім того, є припущення, що принцип неповнення може бути обмежено. Також Конвенція не має сильного правозахисного підходу. У ній немає положення, що стосуються якості життя біженців (продовольства, охорони здоров'я, житла і т.д.). Вона не має свого власного механізму примусу і залежна від зовнішніх органів [16, с. 108]. У багатьох африканських країнах статус претендентів на надання притулку визначається на індивідуальній основі за допомогою складних процедур. Особи, які шукають притулку, часто не мають доступу до незалежних органів і реальної перспективи здійснення права на апеляцію, якщо їх подання відхилено [17, с. 17]. Велика кількість потоків біженців змусила приймаючі держави у Африці застосувати прагматичний підхід до визначення статусу біженця у великих групах, особливо коли рішення треба приймати швидко. Низка законодавчих актів визначають орган і процедуру надання такого статусу (рішення Міністерства внутрішніх справ Танзанії щодо біженців з Бурунді та Руанди) [10, с. 81]. Намібія класифікувала біженців з Анголи як «нелегальних іммігрантів», щоб відмовити їм у наданні статусу біженця, а Танзанія зробила те саме щодо біженців з Руанди. У 2006 році Танзанія вирішила вислати близько 5 тис. біженців з Руанди, класифікуючи їх як «нелегальних мігрантів» при тому, що більшість з них вже була натуралізована [18, с. 1063].

Конвенція ОАЄ про біженців передбачає, що «надання притулку біженцям є мирним і гуманним актом, що не повинен розглядатися як недружній акт». Взаємодія держав у регіоні свідчить, що надання статусу біженця було витлумачено як недружній акт і біженці дорого заплатили за суперечливі інтереси держав [14, с. 280]. Якщо приймаюча держава застосовує міжнародні та регіональні стандарти захисту біженців, співпрацює з міжнародними організаціями і надає біженцям повний спектр соціальних, економічних та політичних прав, що містяться в міжнародному праві біженців, то можна сказати, що така держава застосовує відкриту політику надання притулку. Якщо ж навпаки, держава протидіє прибуттю біженців і заперечує права біженців, то вона приймає закриту політику [11, с. 8].

Важливим на шляху розвитку співробітництва африканських держав у сфері захисту прав біженців стало проведення в травні 1979 року окремої Панафриканської

конференції в м. Аруші (Танзанія). Конференція розглянула широкий спектр питань, пов'язаних з проблемами реалізації правового статусу біженців: а) було підкреслено, що принцип невислання (*non-refoulement*) має важливе значення у розв'язанні проблеми біженців, а його недотримання часто призводить до смерті біженців; б) передбачалося забезпечення реалізації права біженців на свободу пересування (в межах території держави, що надає притулок, а також за її межами) та ухвалено рішення, спрямоване на забезпечення відповідності національного законодавства африканських держав міжнародно-правовим нормам; в) зазначено, що проблема добровільної репатріації має особливе значення для африканських держав; підкреслювалася необхідність вжиття крайною притулку та крайною походження біженців різноманітних спільних заходів (які слід проводити у рамках спільних з УВКБ ООН широкомасштабних програм) щодо гарантування безпечної добровільної репатріації біженців у країну їх походження тощо.

Важливим, на наш погляд, етапом розвитку африканської системи захисту прав біженців стало прийняття АХПЛН 1981 року, яка у ст. 12 закріпила: 1) право кожної людини на свободу пересування (п. 1); 2) право кожної особи залишати будь-яку (включаючи власну) країну і право повертатися до своєї країни (п. 2); а також 3) право особи у випадках переслідування шукати притулок та отримувати його в інших країнах (згідно з положеннями міжнародно-правових актів) (п. 3) [1]. Мають місце не тільки права, але й обов'язки біженців. Згідно зі ст. 23 АХПЛН біженцям забороняється використання держав притулку для здійснення підривних дій проти держави свого походження. Уряд Танзанії дуже вдало використав цю норму у справі *Association Pour la Sauvegarde de la Paix au Burundi v. Tanzania, Kenya, Uganda, Rwanda, Zaire and Zambia* [19, с. 186].

Щодо інших рішень, що містили спеціальні норми, то можна відзначити такі рішення АС як: Рішення Конференції міністрів охорони здоров'я АС щодо Стратегії охорони здоров'я на 2007-2015 роки, Десятирічну стратегію НЕ-ПАД щодо скорочення дефіциту вітамінів та мінералів [19, с. 192-193]. Варто також відзначити і окремі багатосторонні угоди, такі як Угода між Бурунді, Руандою та УВКБ ООН щодо громадян Бурунді 1988 року [20, с. 183] та Тристороння Угода між урядом Південно-Африканської Республіки, урядом республіки Південної Африки та

УВКБ ООН щодо репатріації біженців з Мозамбіку з Південної Африки 1993 року [21, с. 59].

Сьогодні в умовах масштабних глобалізаційних процесів надзвичайно актуальною стає потреба активізації міждержавної та міжрегіональної співпраці у сфері захисту прав категорій населення, що потребують саме міжнародного захисту [1]. Загальне сприйняття біженців і вимушених переміщених осіб у АС є змішаним [22, с. 233]. АС повинна консолідувати численні резолюції і стандарти, які вона створила за ці роки і підготувати комплексний і послідовний підхід до цієї галузі в майбутньому. При цьому вона повинна закріпити відповідальність африканців за механізмами та процедурами на рівні АС. Більше не можна робити вигляд, що проблема біженців в Африці може бути вирішена шляхом простого прийняття резолюцій, які уряди не готові реалізувати. Потрібно створити механізм, який буде «моніторити» резолюції щодо їх виконання урядами [22, с. 234].

У Африканській системі захисту прав людини можна говорити про існування окремої підсистеми захисту прав жертв вимушеного переміщення, а саме прав внутрішньо переміщених осіб, біженців та мігрантів. Основу відповідної підсистеми складає сукупність регіональних міжнародно-правових актів, що формують договірний механізм системи захисту прав жертв внутрішнього переміщення у Африці. Серед них варто відзначити Протокол 2006 року та Кампальську конвенцію, що стали не тільки інструментами комплексного підходу до регулювання та унікальною моделлю правотворчості з питань внутрішньо переміщених осіб, але стали першими інноваційними та прогресивними міжнародними актами, що охопили цілий континент в розглянутому відношенні (зокрема, обов'язки держав щодо внутрішньо переміщених осіб, співвідношення концепції відповідальності щодо захисту та державного суверенітету).

Комплекс регіональних актів щодо біженців врегулював питання визначення поняття та надання статусу біженця, гуманітарного характеру надання притулку. Поруч з тим мають місце проблеми неефективності міжнародних та регіональних договорів щодо захисту прав біженців та консолідації договірного механізму системи захисту прав біженців у Африці. Для вирішення зазначених проблем необхідні зусилля щодо змін підходів до визначення поняття та статусу біженців, а також визначення рамок державної політики щодо прийняття, утримання та репатріації біженців в контексті поваги та захисту прав людини у Африці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сірант М. М. Забезпечення статусу біженців у країнах Африки / М. М. Сірант // Український юридичний портал «Радник». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radnik.info/statii/560-mijnarodne/15132-2011-01-21-07-52-57.html>
2. Sansculotte-Greenidge K. Africa, refugees and internally displaced persons / K. Sansculotte-Greenidge // Murithi T. Handbook of Africa's international relations / T. Murithi. – London-New York : Routledge, 2014. – P. 180–186.
3. Киселева Е. В. Проблема беженцев и лиц, перемещенных внутри страны, в деятельности Африканского Союза / Е. В. Киселева, А. С. Голованов // Актуальные вопросы международного права в Африке : материалы круглого стола X ежегодной Всероссийской научно-практической конференции «Актуальные проблемы современного международного права», посвященной памяти профессора И. П. Блищенко (г. Москва, 12 октября 2012 года) / отв. ред. А. Х. Абашидзе, Е. В. Киселева, А. М. Солнцев. – М. : РУДН, 2012. – С. 42–53.
4. Кажаева О. С. Международно-правовые проблемы защиты лиц, перемещенных внутри страны, в Африке / О. С. Кажаева // Актуальные вопросы международного права в Африке : материалы круглого стола X ежегодной Всероссийской научно-практической конференции «Актуальные проблемы современного международного права», посвященной памяти профессора И. П. Блищенко (г. Москва, 12 октября 2012 года) / отв. ред. А. Х. Абашидзе, Е. В. Киселева, А. М. Солнцев. – М. : РУДН, 2012. – С. 235–240.
5. Флемминг М. Африканский Союз принимает конвенцию о предоставлении защиты лицам, перемещенным внутри страны / М. Флемминг, Ю. Хассан // УВКБ ООН, 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unhcr.ru/index.php?id=10&tx_ttnews%5Btt_news%5D=24&cHash=e5f2c84430676bd49cfef44395656cse
6. Киселева Е. В. Международное право о лицах, перемещенных внутри страны : постановка проблемы и Кампальская конвенция Африканского Союза 2009 г. / Е. В. Киселева // Актуальные проблемы современного международного права : Материалы ежегодной межвузовской научно-практической конференции. – М. : РУДН, 2011. – С. 428–431.
7. Киселева Е. В. Протокол о защите и помощи лицам, перемещенным внутри страны, к Пакту о безопасности, стабильности и развитии в районе Великих озер 2006 г. / Е. В. Киселева // Международно-правовые проблемы Африки : материалы круглого стола XII ежегодной Международной научно-практической конференции «Актуальные проблемы современного международного права», посвященной памяти профессора И. П. Блищенко (г. Москва, 11 апреля 2014 года) / отв. ред. А. Х. Абашидзе, Е. В. Киселева, А. М. Солнцев. – Москва : РУДН, 2015. – С. 104–107.
8. Giustiniani F. Z. New hopes and challenges for the protection of IDPs in Africa : The Kampala Convention for protection and assistance of internally displaced persons in Africa / F. Z. Giustiniani // Denver Journal of international law and policy. – 2011. – Vol. 39. – Issue 2. – P. 347–370.
9. Okoth-Ohbo G. Thirty years on : a legal review of the 1969 OAU refugee convention / G. Okoth-Ohbo // African Yearbook of international law. – 2000. – Vol. 8. – P. 3–69.

10. Awuku E. O. Refugee movements in Africa and the OAU convention on refugees / E. O. Awuku // *Journal of African law*. – 1995. – Vol. 39. – Issue 1. – P. 79–86.
11. Milner J. Refugees, the state and the politics of Asylum in Africa / J. Milner. – New York : Carleton University of Canada, 2009. – 254 p.
12. Oloka-Onyango J. Human rights, the OAU convention and the refugee crisis in Africa : forty years after Geneva / J. Oloka-Onyango // *International journal of refugee law*. – 1991. – Vol. 3. – Issue. – P. 453–460.
13. Ambrose B. P. Democratization and protection of human rights in Africa : problems and prospects / B. P. Ambrose. – Westport, London : Praeger publishers, 1995. – 240 p.
14. Lomo Z. The struggle for protection of the rights of refugees and IDPs in Africa : making the existing international legal regime work / Z. Lomo // *Berkeley Journal of international law*. – 2012. – Vol. 18. – Issue 2. – P. 268–284.
15. Rice S. Human rights issues relating to African refugees and immigrants in Australia / S. Rice. – Background paper for African Australians : A review of human rights and social inclusion issues, 2010. – 70 p.
16. Ewunetie N. African human rights law / N. Ewunetie, A. Alemayehu // *Ethiopian legal brief*, 2012. – 151 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://chilot.files.wordpress.com/2011/06/african-human-rights-law.pdf>
17. Zlotnik H. Migrants' rights, forced migration and migration policy in Africa / H. Zlotnik. – Johannesburg, 2003. – 35 p.
18. D'Orsi C. Sub-Saharan Africa : is a new special regional refugee law regime emerging? / C. D'Orsi // *Heidelberg journal of international law*. – 2008. – Vol. 68. – P. 1057–1081.
19. Mujuzi J. D. Rights refugees and internally displaced persons in Africa // J. D. Mujuzi // Ssenyonjo M. *The African regional human rights system* / M. Ssenyonjo. – Leiden–Boston : Martinus Nijhoff publishers, 2012. – P. 176–194.
20. Westerfler v. H. Africa and refugees : The OAU refugee convention in theory and practice / H. v. Westerfler // *Netherlands quarterly of human rights*. – 1989. – Vol. 7. – Issue 2. – P. 172–187.
21. Handmaker J. Advocating accountability : The (re)forming of a refugee rights discourse in South Africa / J. Handmaker // *Netherlands quarterly of human rights*. – 2007. – Vol. 25. – Issue 1. – P. 53–71.
22. Murray R. Human Rights in Africa : from the OAU to the African Union / R. Murray. – New York : Cambridge University Press, 2004. – 359 p.